

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

Орган Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі, Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР, Міністэрства кінамаграфіі БССР і Камітэта па справах культурна-асветных устаноў пры Совеце Міністраў БССР

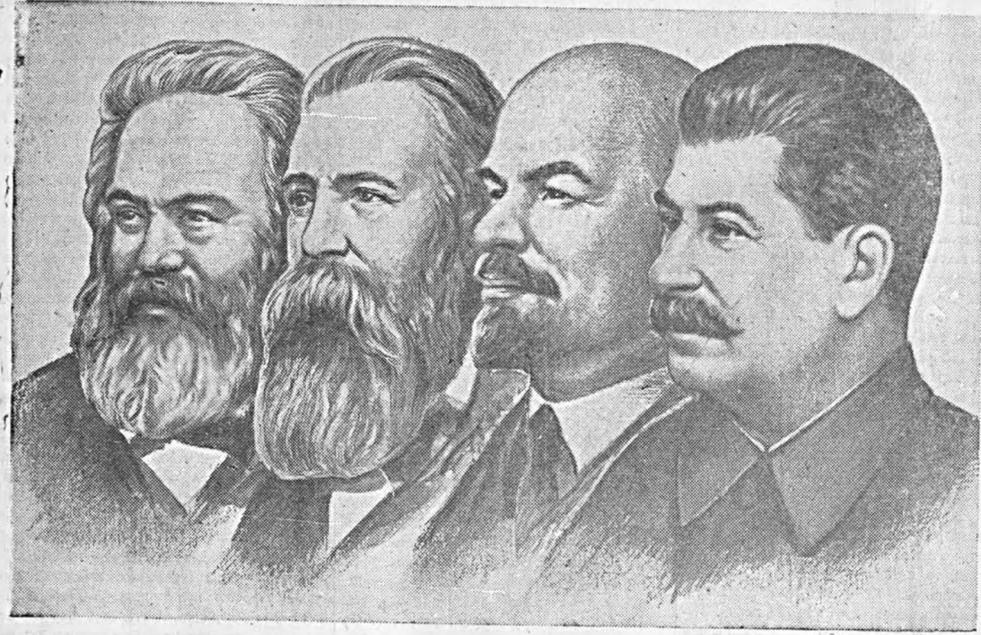
№ 9 (656)

Субота, 28 лютага 1948 года.

Цана 50 кап.

Сто год „Маніфеста Комуністычнай партыі“

НЯХАЙ ЖЫВЕ НЕПЕРАМОЖНЫ СЦЯГ МАРКСА—ЭНГЕЛЬСА—ЛЕНІНА—СТАЛІНА!

„Гэта невялічка кніжачка врта цэлых томаў: духам яе жыве і рухаецца да гэтага часу ўвесь арганізаваны пролетарыят цывілізаванага свету, які вядзе барацьбу“.

V. I. ЛЕНІН.

Праграмны твор марксізма

Споўнілася сто гадоў з дня выхаду ў свет геніяльнага твора Маркса і Энгельса—«Маніфеста Комуністычнай партыі». Гэты твор з'явіўся праграмным дакументам камунізма. Маркс і Энгельс напісалі яго па даручэнню «Саюза камуністаў»—першай у сусветнай гісторыі камуністычнай партыі.

Практичная неабходнасць рэвалюцыйнай барацьбы пролетарыята з усёй вострыяй высювала пытанне аб стварэнні сапраўды навуковай рэвалюцыйнай тэорыі, якая б адпавядала задачам барацьбы пролетарыята супроць капіталізму. Пролетарыят нехапаў рэвалюцыйнай тэорыі, якая магла б даць навуковае разуменне яго гістарычнага ролі, законаў грамадскага развіцця, яго задач і сродкаў барацьбы за вызваленне ад капіталістычнага нявольніцтва.

Творцамі такой тэорыі былі вялікія аўтары «Маніфеста Комуністычнай партыі»—Маркс і Энгельс.

У «Маніфесте» ўпершыню ў гісторыі была навукова абгрунтавана неабходнасць пагібельнага капіталізму, высветлена сусветнагістарычная роля рабочага класа, як маючай чыста капіталістычна і будаўніча камуністычнага грамадства. У гэтым творы Маркс і Энгельс ўпершыню выкалілі сваю перадавую і адзіна навуковым сцягопагляд—марксізм.

Ленін называў «Маніфест Комуністычнай партыі» настольнай кнігай кожнага свядомага рабочага. Ён гаварыў, што гэтая невялічка кніжачка врта цэлых томаў. Яе духам жыве і рухаецца ўвесь арганізаваны пролетарыят, які змагаецца ў цывілізаваным свеце. Таварыш Сталін даў пераўвядзеную характарыстыку «Маніфеста», назваўшы яго «спясыў песень марксізма».

З узнікненнем марксізма пачаўся прынятова новы перыяд у гісторыі навукі. Марксам і Энгельсам быў зроблены сапраўды рэвалюцыйны пераход у разуменні праблем і грамадства. Марксісцкая навука стала магутнай тэарэтычнай зброяй у руках пролетарыята і яго рэвалюцыйнай партыі.

Старая філасофія не ішла далей таго ці іншага вытлумачэння свету, марксізм-жа сваёй асноўнай мэтай паставіў рэвалюцыйнае пераўтварэнне свету. Марксізм пераадолеў старую філасофію, якая была філасофіяй адзіна, якая чырвоная ірыстакратыя духа, адарванай ад жыцця і чужой народу. Маркс і Энгельс ўпершыню ператварылі філасофію ў навуку, паставілі яе на службу працоўным.

Марксізм стаў баявым сцягам, сімвалам веры рабочага класа.

Якія-ж асноўныя ідэі «Маніфеста комуністычнай партыі»?

Энгельс у прадмовы да нямецкага выдання «Маніфеста» ў 1883 годзе пісаў, што асноўнай думкай, якая чырвоная ніткай праходзіць праз увесь твор, з'яўляецца думка аб тым, што матэрыяльная вытворчасць і будова грамадства, якая непа-

збежна з яе вынікае, у кожную гістарычную эпоху з'яўляецца асновай не палітычнай і разумовай гісторыі. У адпаведнасці з гэтым, з часу разлажэння абшчыннага землеўладання, уся гісторыя чалавечага грамадства была гісторыяй барацьбы класаў. Ва ўмовах капіталізму эксплуатаемы і прыгнечаны клас—пролетарыят—не можа ўжо вызваліцца ад класа буржуазіі, які яго эксплуатае і прыгнечвае, не вызваліўшы ў той-жа час усяго грамадства назавоў ад эксплуатацыі, прыгнечу і класавай барацьбы.

Маркс і Энгельс пераканаўча даказалі, што дзяржаўная ўлада ў капіталістычным грамадстве з'яўляецца толькі камітэтам, які кіруе агульнымі справамі ўсяго класа капіталістаў.

Маркс і Энгельс у «Маніфесте» ўскрылі рэвалюцыйную прыроду пролетарыята як маюльчыка капіталізма. Яны паказалі, што класавая барацьба пролетарыята супроць буржуазіі непазбежна дасягае да такога вострага моманту, калі абавязецца адкрытая камуністычная рэвалюцыя і пролетарыят «шылькам гвалтоўнага скідвання буржуазіі ўстаўляе сваё панаванне».

«Маніфест»—палітычны заклік да камуністычнай рэвалюцыі, да ўстанавлення палітычнага панавання пролетарыята, г. зн. да ўстанавлення дыктатуры пролетарыята, якая заклікана задушыць супраціўленне эксплуатацыйна і стварыць камуністычнае грамадства. Ідэя дыктатуры пролетарыята з'яўляецца важнейшай ідэяй «Маніфеста», хоць Маркс і Энгельс азначылі дыктатуру пролетарыята ў гэтым творы яшчэ не ўжываючы.

У «Маніфесте» прынята абгрунтавана неабходнасць камуністычнай партыі, як авангарда пролетарыята для перамогі над капіталізмам і для стварэння камунізма. Маркс і Энгельс паказваюць непарыўную сувязь камуністычнай партыі з працоўнымі масамі. Партыя зыходзіць у сваёй дзейнасці з агульных інтарсаў пролетарскага руху, яна ўзброена навуковай рэвалюцыйнай тэорыяй, таму яна мае перад астатняй масай пролетарыята перавагу ў разуменні умов, ходу і агульных вынікаў руху пролетарыята.

Маркс і Энгельс даюць характарыстыку будучага камуністычнага грамадства. Яны паказваюць, што яго асновай будзе грамадская ўласнасць на сродкі вытворчасці, яны выкрываюць хлуіно буржуазіі аб тым, што знішчэнне прыватнай ўласнасці прывядзе да ўсеагульнага гультайства. На самай справе толькі камунізм стварае сапраўды працоўны інтэлігент народных мас. У нашай краіне геніяльнай прадбачанні «Маніфеста» поўнацю пацверджаны практыкай будовы сацыялістычнага грамадства. Савецкі народ пабудоваў сацыялізм і ажыццяўляе паступовы пераход да камунізма.

Маркс і Энгельс заклікалі ўсю ілжывасць, агіднасць і дзвудушынасць буржуазнай маралі і культуры.

«Маніфест» заканчваецца поўным рэвалюцыйнага вафасу, велічнымі словамі: «Комуністы лічаць ганебнай справай хаваць свае погляды і намеры. Яны адкрыта заяўляюць, што іх мэты могуць быць дасягнуты толькі шляхам гвалтоўнага знішчэння ўсяго існуючага грамадскага ладу. Хай працоўныя класы дрыжаць перад комуністычнай рэвалюцыяй. Пролетарыям няма чаго ў ёй губляць акрамя ўласных ланцугоў, Здабудзь-жа яны увесь свет».

Пролетарыі ўсіх краін, аднаіцесья!».

Марксізм—вучэнне творчае, вучэнне, якое развіваецца. Марксізму—чужы ўсялякі дагматызм і застой. Далейшым усебаковым творчым развіццём марксізма з'явіўся ленінізм. Ленін і Сталін сваімі геніяльнымі працамі даюць узор творчага развіцця марксізма. Зыходзячы з сугнасці і духу марксізма, яны развілі марксісцкае вучэнне прыстасоўна да новай гістарычнай эпохі. Ленінізм, указвае тав. Сталін, з'яўляецца далейшым развіццём марксізма, марксізмам у новых умовах класавай барацьбы пролетарыята, марксізмам эпохі імперыялізма і пролетарскіх рэвалюцыяў.

Пасля смерці Маркса і Энгельса пачалася цэлая эпоха фактычнага панавання апартузізма ІІ Інтэрнацыянала. Апартузісты апашалі і скажалі марксізм, вышчалі з тэорыі Маркса яго рэвалюцыйную душу. На базілітасію барацьбы з гэтым апартузізмам выступіў В. І. Ленін. Ленінізм вырас і ўзмацнеў у бітвах з апартузізмам ІІ Інтэрнацыянала.

Ленін і Сталін развілі накіды аб партыі пролетарыята, якія былі ў працах Маркса і Энгельса, у стройнае вучэнне аб партыі новага тыпу, паказалі асобную ролю партыі ў барацьбе пролетарыята за сваё вызваленне ў эпоху імперыялізма, распрацавалі пытанне аб стратэгіі і тактыцы партыі.

Абапранушы ў сваіх працах на асноўныя палажэнні марксізма, Ленін і Сталін далі найбольшы аналіз эпохі імперыялізма, як апошняй стадыі развіцця капіталізма. Яны вызначылі імперыялізм, як капіталізм, які заганяе, памірае; імперыялізм—перадзедзь сацыялістычнай рэвалюцыі.

Ленін на аснове адкрытага ім закона няроўнамернага эканамічнага і палітычнага развіцця капіталізма ў эпоху імперыялізма абгрунтаваў магчымасць перамогі сацыялізма ў адной, асобна ўзятай краіне і не магчымасць адначасовай перамогі сацыялізма ва ўсіх краінах. Там самым Ленін замініў устарэлае палажэнне Маркса і Энгельса аб магчымасці перамогі сацыялізма адначасова ва ўсіх краінах і не магчымасці перамогі сацыялізма ў адной краіне новым палажэннем.

Таварыш Сталін развіў далей ленінскае палажэнне аб магчымасці перамогі сацыялізма ў адной краіне, вызначыў і абгрунтаваў канкрэтны шлях перабудовы эканомікі нашай краіны. Пад непарэдным кіраўніцтвам таварыша Сталіна савецкі народ пабудоваў сацыялізм і ідзе далей наперад да камунізма.

Ленін адкрыў Саветы, як дзяржаўную форму дыктатуры пролетарыята, стварыў тэорыю савецкай дзяржавы, як найлепшую форму палітычнай арганізацыі грамадства ў перыяд пераходу ад капіталізма да камунізма. Ён раскрыў дужкі ў формуле дыктатуры пролетарыята пад кутом гледжання саюза пролетарыята і сялянства, вызначыў кіруючую ролю пролетарыята ў адносінах да сялянства. Ленін паказаў, што дыктатура пролетарыята з'яўляецца вышэйшай формай дэмакратыі.

У працах таварыша Сталіна далзена далейшае развіццё ленінскага вучэння. Таварыш Сталін распрацаваў пытанне аб фазях развіцця савецкай сацыялістычнай дзяр-

жавы і яе функцыях, аб ролі і задачах савецкай дзяржавы ў перыяд паступовага пераходу СССР ад сацыялізма да камунізма, аб неабходнасці дзяржавы пры камунізме ва ўмовах капіталістычнага абкружэння.

Пад кіраўніцтвам большэвіцкай партыі савецкі народ не толькі выканаў, але і перавыканаў праграму сацыяльных мерапрыемстваў, намечаных Марксам і Энгельсам у «Маніфесте Комуністычнай партыі».

Перамога сацыялізма ў нашай краіне закондаўча замацавана ў Сталінскай Канстытуцыі—сусветнагістарычным дакуменце, які з'яўляецца яскравейшым усаволеннем у жыццё геніяльных ідэй «Маніфеста Комуністычнай партыі».

Пад кіраўніцтвам большэвіцкай партыі савецкі народ не толькі выканаў, але і перавыканаў праграму сацыяльных мерапрыемстваў, намечаных Марксам і Энгельсам у «Маніфесте Комуністычнай партыі».

Перамога сацыялізма ў нашай краіне закондаўча замацавана ў Сталінскай Канстытуцыі—сусветнагістарычным дакуменце, які з'яўляецца яскравейшым усаволеннем у жыццё геніяльных ідэй «Маніфеста Комуністычнай партыі».

Пад кіраўніцтвам большэвіцкай партыі савецкі народ не толькі выканаў, але і перавыканаў праграму сацыяльных мерапрыемстваў, намечаных Марксам і Энгельсам у «Маніфесте Комуністычнай партыі».

Натхніцелем і арганізатарам вялікай перамогі сацыялізма з'яўляецца партыя Леніна—Сталіна. Яна накрувае і арганізоўвае сацыялістычны народ на пабудову камунізма, узбройвае яго разуменнем перспектывы нашага далейшага развіцця, вызначае задачы камуністычнага будаўніцтва.

У той час, калі пісаўся «Маніфест», камунізм быў яшчэ толькі грозная зданію, няўлоўным яшчэ тады папярэднікам камуністычнай рэвалюцыі. Комуністы былі невялікай нелегальнай групай змагароў. За сто гадоў, якія прайшлі з дня выхаду ў свет «Маніфеста», справа карэнным чынам змянілася. Сёння камунізм—вялікая сіла. Савецкі народ справай даў, што камунізм цяпер ужо не здань, а сапраўднасць. Першая фаза камунізма—сацыялізм—ужо пабудавана ў нашай краіне, у рэальна камуністычнай партыі выраслі ў магутны, мільённая партыя, якія ўзначальваюць барацьбу ўсіх прагрэсіўных сіл сваіх краін супроць імперыялістычнай рэакцыі.

Імперыялістычная буржуазія і яе прыслужнікі сёння асабліва ненавідзяць камунізм. Агенты амерыканскага імперыялізма ў рабочым руху, усе гэтыя этлі, бевіны, блюмы, шумажеры, сарагаты ідуць у першы рыхад супроць камунізма. Яны аб'ядноўваюцца з самымі цёмнымі сіламі рэакцыі для барацьбы з камунізмам.

Буржуазія яшчэ сто гадоў назад ставіла перад сабой задачу знічэння камунізма, аднак, аказалася бясілыяй гэта зрабіць. Цяпер тым больш яна не мае для гэтага сіл.

Сёння побач з нашай Радзімай развіваюцца краіны новай дэмакратыі. Выкарыстоўваючы велізарны вопыт сацыялістычнага будаўніцтва ў СССР, яны сваімі шляхамі ідуць да сацыялізма.

Узмацняецца народна-вызваленчы рух у каланіяльных і залежных краінах. Век капіталізма падыходзіць к канцу. Мы жывём у такі век, калі ўсе дарогі вядуць да камунізма.

Усё гэта—найвялікшае пацверджанне перадавольнай жыццёвай сілы і дзейнасці вялікага вучэння Маркса—Энгельса—Леніна—Сталіна.

V. СЦЯПАНАУ,
кандыдат філасофскіх навук.

Створым новыя, выдатныя творы

(З уступнага слова Пятруся Броўкі пры адкрыцці рэспубліканскага схода пісьменнікаў)

ЦК КП(б) у святле гістарычнай паставы ЦК ВКП(б) і паводле даклада тав. Жданова паставіў перад беларускай савецкай літаратурнай рад істотнейшых задач. Над выкананнем гэтых задач і працавалі беларускія пісьменнікі. Галоўнейшая тэма нашай літаратуры гэта—жыццё, гэта паказ напружанай працы мільёнаў герояў нашых новабудуляў, нашых фабрык і заводаў, працаўнікоў сельскай гаспадаркі, нашай інтэлігенцыі. Няма нічога больш яскравага і цудоўнага, чымся магутны поступ наперад сваёй, савецкай дзяржавы. Усім нам вядомы велізарнейшыя дасягненні ў нашай краіне за апошнія часы. Плённыя вынікі барацьбы за ўраджай 1947 года, грашовая рэформа, адмена картачнай сістэмы, рост прамысловасці яшчэ больш павялічылі магутнасць Савецкага Саюза. Пастаць краіны Саветаў, як авангарда дэмакратычных краін у барацьбе за свабоду і мір яшчэ вышэй узнялася над светам.

Чаго-ж дамаглася наша беларуская савецкая літаратура ў выніку тых задач, якія былі паставлены перад ёй Цэнтральным Камітэтам партыі?

Прызнаючы, што мы яшчэ далёка ад выканання ўсіх задач, паставленых перад намі, трэба сказаць аб пэўных станоўчых зрухах у нашай літаратуры. За гэты час прыкметных дасягненняў дасягнула наша маладая проза. Я маю на мэце такія творы, як раман Алеся Сташова «Пад мірным небам», які аповесць Івана Шамякіна «Глыбокая плынь», «Цёплае дыханне» Макара Паслядовіча, аповесць Усевалада Краўчанкі «Рыгор Шыбай», аповесць Івана Мележа «Гарачы жыццё», яго-ж твор пра дзюіцы Героя Савецкага Саюза тав. Шутова, твор Рыгора Няха, напісаны разам з Героем Савецкага Саюза—партызанскім камандзірам Лівенцавым, кнігі аповядаў Кулакоўскага, Грамовіча, Гурскага, Брыля, Міронава і многіх другіх.

Няблага працавала за гэты час і наша паэзія. Вершы народнага паэта Якуба Коласа, Аркадыя Куляшова, Максіма Танка, Пятро Глебіка, Пімена Панчанкі, Піліпа Пестрака, Анатоля Астрэйкі, паэмы Антона Бялявіча, Алеся Зарыцкага, Васіля Віткі, Эдзі Агніцвёт сведчаць пра гэта. Адным з галоўных дасягненняў нашай паэзіі з'яўляецца тое, што яна не адрываецца ад народных мас, што яна блізка да народа, што расце яе майстэрства, што яна ўзімае актуальнейшымі сённяшняга дня. Тут мы знаёмім пазму аб Мінскім трактарным, паэмы і вершы аб калгасным жыцці, творы аб партызанскай барацьбе, творы аб аднаўленні гарадоў і сёл.

Значна вырасла пляяда нашых маладых паэтаў. Творы Кастуся Кірэнікі, Міхаіла Калачынскага, Анатоля Вялігіна, Міколы Гамолкі, Алеся Бачылы, Аўрамчыка і другіх паказваюць, што многія з іх сапраўднаму авалодалі паэтычным майстэрствам, па-сур'ёзнаму ставяцца да сваёй працы. Чым далей, тым больш мы можам чакаць ад іх новых, цікавых твораў. Асноўным недахопам вялікай часткі нашых маладых паэтаў, прозвішчаў якіх я тут не падаю, з'яўляецца тое, што пры ўсім гладкопісці іхніх вершаў у іх яшчэ адсутнічае творчая індывідуальнасць.

Ім трэба многа працаваць над тым, каб выявіць сваё ўласнае творчае аблічча.

Некаторыя дасягненні маем мы і ў галіне драматургіі. Кандрат Крапіва напісаў п'есу «З народам», Алесь Кучар—п'есу «Гэта было ў Мінску», Міхась Клімковіч п'есу «Усе ўлада Советам». Маладыя драматургі Васіль Вітка, Юры Рудзько, Вячаслаў Палескі напісалі п'есы, якія адзначаны прымімі журн рэспубліканскага конкурсу. Усе яны знаходзяцца яшчэ ў стадыі падрыхтоўкі да паставы нашымі тэатрамі, і мы не можам сказаць, якой якасці спектаклі мы будзем мець. Пакуль жа нашы тэатры, па-ранейшаму, у сваім

рэпертуары амаль не маюць арыгінальных беларускіх п'ес.

Да недахопаў нашай драматургіі трэба аднесці таксама тое, што наважнейшыя падзеі ў жыцці беларускага народа не знайшлі яшчэ ў ёй свайго належнага адлюстравання.

Мала зроблена за гэты час нашымі дзіцячымі пісьменнікамі. Рэспубліканская марда дзіцячых пісьменнікаў, якая нядаўна прайшла, па-сур'ёзнаму ўзяла пытанне аб несаходнасці актывізацыі дзіцячых пісьменнікаў. Як на дадатнае, трэба зазначыць, што за гэты час падрыхтавана ды друку кніга дзяцей—удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны і што выйшла з друку некалькі невялічкіх кніжак для дашкольнага.

Вельмі мала, амаль нічога не зроблена намі і ў галіне песні.

Такім чынам, падсумоўваючы нашу працу за апошні час, мы мусім сказаць, што не гледзячы на пэўныя зрухі ва ўсіх галінах нашае творчасці, мы яшчэ не выканалі задач, якія паставілі перад намі наш партыя, ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б) Беларусі.

Савецкая літаратура з'яўляецца лепшай, высокамастацкай і высокадэкаднай літаратураю ў свеце. Багатае зместам наша жыццё нараджае і поўнакроўныя, вялікія на мастацкай сіле, творы. Вячаслаў Міхайлавіч Молатаў на ўрачыстым паседжанні Моссвета 6 лістапада 1947 года сказаў: «Нельга лічыць выпадковасцю, што сёння лепшыя творы літаратуры належаць пару пісьменнікаў, якія адчуваюць непарыўную ідэйную сувязь з камунізмам». У нашай краіне камунізм натхняе да нахвненых працы, да гераічнай барацьбы за Радзіму, да высокай ідэйнай творчасці.

Тав. Жданав вельмі слушна сказаў аб крытцы ўсім літаратарам: «Таварыш Сталін неаднаразова зазначаў на тое, што важнейшай умовай нашага развіцця з'яўляецца неабходнасць таго, каб кожны савецкі чалавек падводзіў вынік сваёй работы за кожны дзень, бязоўна правяраў-бы сябе, аналізаваў сваю працу, мужна крытыкаваў свае недахопы і памылкі, абдумоўваў-бы, як дамагчыся лепшых вынікаў сваёй работы, і бесперапынна працаваў-бы над сваім удасканаленнем. Да літаратару гэта датычыцца ў такой-жа меры, як і да многіх другіх працаўнікоў. Той, хто бацца крытыкі сваёй работы, той гаворыць бясплённа, не варта навагі з боку народа».

Пастава Цэнтральнага Камітэта Усеагульнай Комуністычнай партыі (большэвіцкай) аб оперы «Вялікая дружба». Мурадзілі яшчэ раз напамінае нам, савецкім літаратарам, што сваёй творчасцю мы павінны служыць народу, што мы павінны быць бліжэй да яго душы, выказваць яго думы і надзеі і ні ў якім разе не адрывацца ад мас.

Таму барацьба з правамі фармалізма павінна вывесці асабліва востра.

Трэба нам скончыць і з рэшткамі нацыяналізма і ізаляцыянізму перад Захадам.

Мы павінны патрабаваць ад нашай крытыкі глыбокай прычыновасці, бясплёснай барацьбы са ўсім варожым і лобубным, гаспадарскім класам да ўсяго новага, таленавітага, што з'яўляецца ў нас.

Надыходзіць 30-я гадавіна Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. І студзеня 1949 года мы будзем святкаваць вялікае свята. Пісьменнікі Савецкай Беларусі павінны падыйсці да гэтай гадавіны з пэўнымі творчымі дасягненнямі. Магчымасці для гэтага ў нас ёсць. Мы павінны мець раман аб індустрыялізацыі нашай рэспублікі, раман аб тэрох сацыялістычных паляў, раман аб мужнях партызанска-барацьбітах з нямецкімі акупантамі, раман аб нашым слаўным мінулым. Маладыя кадры празаікаў упэўнена прыйшлі ў літаратуру і добра зарэкамендавалі сябе. Яны павінны выказаць свой пачэсны абавязак.

Слаўную гадавіну БССР мы павінны сустраць добрымі творамі і ў галіне паэзіі і драматургіі і творамі для дзяцей.

Рэспубліканскі сход пісьменнікаў

З 24 па 26 лютага адбыўся рэспубліканскі сход пісьменнікаў Беларусі, прысвечаны вынікам 1947 года ў галіне прозы, паэзіі, драматургіі, літаратуразнаўства і літаратуры для дзяцей.

Сход адкрыў уступнай прамавай Галоўны сакратар Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР П. Броўка.

За сталом прэзідыума т. т. Н. Гусароў, П. Панамарніка, А. Фадзееў, С. Ігнацёў, М. Зізілін, К. Кісялёў, А. Эльман, Л. Цанава, Я. Бугаеў, Якуб Колас, П. Броўка, А. Пракоф'еў, М. Лынькоў, К. Крапіва, І. Сокаляў-Мікітай, С. Галаваніўскі, А. Куляшоў, П. Глебка, М. Танк і інш.

Пад бурнай воплескі выбіраецца ганаровы прэзідыум у складзе членаў Палітбю-

ро ЦК ВКП(б) на чале з Вялікім Сталіным.

З дакладамі аб выніках творчай работы за 1947 год выступілі па прозе—М. Лынькоў, па паэзіі—А. Куляшоў, па драматургіі—К. Крапіва, па крытыцы і літаратуразнаўству—М. Клімковіч.

У першы дзень работы схода з прамовай выступіў Генеральны сакратар Саюза савецкіх пісьменнікаў СССР А. Фадзееў, а таксама паэт С. Галаваніўскі, які расказаў аб апошніх падзеях у літаратурным жыцці братняй Украіны.

На заключным паседжанні схода з вялікай прамай выступіў Старшыня Савета Міністраў БССР П. К. Панамарніка.

Пад бурнай воплескі сход прайшоў тэкст прывітальнага ліста правядуў народоў Савецкага Саюза І. В. Сталіну.

Беларуская савецкая проза за 1947 год

Даклад Міхася ЛЫНЬКОВА на рэспубліканскім сходзе пісьмэннікаў*

Гістарычны пастава ЦК ВКП(б) па пытаннях ідэалагічнай работы, а таксама спецыяльнай настаяны ЦК КП(б) Беларусі савецкай літаратуры актывізавалі дзейнасць беларускіх пісьмэннікаў. Вышкім гэтай творчай актывізацыі было з'яўленне ў мінулым годзе раду новых твораў, наварот нашых празаікаў да актуальных праблем сучаснасці, беспспрэчны рост ідэйнага і мастацкага ўзроўню літаратуры, выяўленне новых імён у прозе і ліку здольнай літаратурнай моладзі.

У мінулым годзе з'явіліся такія творы, як першая кніжка рамана «Пад мірным небам» А. Стаховіча, апавесць «Цёплае дыханне» М. Паслядовіча, апавесць «Рыгор Шайба» У. Краўчанкі, апавесць «У прасторах жыцця» А. Васіліевіч, апавесць Т. Хадкевіча «Братэрства» і «Вяснянка», апавесць «Піастаўская зямля» Ю. Рудзько, першая частка апавесці «Глыбокая пльня» І. Шамікіна, новыя апавяданні І. Мележа, Я. Брыля, І. Шамякіна, А. Кулакоўскага, Т. Хадкевіча, М. Лупсякова, П. Пестраха, Ю. Рудзько і іншых таварышоў. Вышлі і друку кніжкі апавяданняў Я. Брыля, А. Кулакоўскага, М. Лупсякова, І. Грамовіча. Частка пісьмэннікаў працуе яшчэ над незаключанымі творами. Варта сур'ёзнай увагі і ўсклад падтрымкі работы таварышоў А. Кулакоўскага, Р. Някая, якія дапамагаюць былым кіраўнікам партызанскага руху ў Беларусі афармляць іх літаратурныя чарцікі ад днях герайчнага змагання. Я. Брыль, І. Грамовіч, П. Кавалёў і іншыя напісалі ў мінулым годзе не мала мастацкіх нарысаў аб аднаўленчай працы беларускага народа, аб буйнейшых новабудовах краіны. Такі даляка не поўны пералік творчых работ беларускіх празаікаў за мінулы год. Тут мы змеем у наяўнасці беспспрэчны колькасны рост прозы. Маём мы ў наяўнасці і беспспрэчныя факты якаснага росту беларускай прозы, хаця гэты рост і адстае яшчэ ад колькаснага.

Раман «Пад мірным небам» сустрэў шырокае і самае рознастайнае ацэнкі і водгукі ў нашай прэсе. Гэтыя ацэнкі надзвычай супярэчлівыя і супроцьлеглыя адна другой. Рэцэнзенты з газет «Чырвоная Змена» абвясцілі раман ні больш, ні менш, як някарысным, халтурным творам, а тых, хто так ці інакш прыхільна або спачувальна ставіўся да рамана, абвінавачвалі ў ідэалагічнай перахваленасці. Другія абвясцілі раман значнай з'явай у беларускай літаратуры і моўкі прайшлі міма істотных недахопаў і зрыўну ў рамана. Ады не заўважаюць у рамана нічога стаўчэга, другія не заўважаюць у ім нічога адмоўнага.

Стаховіч паставіў перад сабой узліччую і высокародную задачу: паказаць савецкіх людзей нашай вёсцы па ўсёй велічыні іх новых маральных якасцяў, набытых ім за гады савецкай улады, якасцяў, якія асабліва выявіліся ў герайзме савецкіх людзей у час Айчынай вайны, у высокім маральна-палітычным адданстве савецкага народа, у яго вернасці і адданасці справе камунізму, у яго гатоўнасці на герайчны подвiг у аднаўленчай краіны.

Да беспспрэчных заслуг Стаховіча, як мастака, трэба аднесці яго здольнасць стварыць акрэсленыя вобразы сваіх асноўных героёў — Бараня, Малазёмава, Лівідора, Гашы, якія запамінаюцца чытачом. Запамінаюцца і другародныя персанажы, як Коўшык, Клім і іншыя, не глядзячы на некаторую надуманасць і схематычнасць у трактоўцы гэтых вобразаў і некаторых канфліктаў, звязаных з ім.

Але раман мае многа недахопаў. Галоўная заганя раману — у разрыве высокіх ідэйнай задумі аўтара з мастацкім вырашэннем. У выніку — мы не бачым мастацкага раскрыцця дзеяння і паводзі савецкага чалавека, станаўлення новага побыту, новых узаемаадносін паміж савецкімі людзьмі, гарманічнага спалучэння іх асабтасці і грамадскага інтарэсу. Мы не бачым нават — за рэалістычнымі — мастацкага паказу самай адуованай калгаснай вёскі. Мы не бачым — таксама за вельмі рэалістычнымі — паказу асноўных героёў у іх дзейнасці, у іх практыцы. Мастацкі паказ усяго гэтага падмежны расказам аўтара, публіцыстычным адступленням, а часам і шэрым газетна-нарматыўным замалёўкам.

Вобразы асноўных героёў пададзены не ў дынаміцы іх развіцця, іх станаўлення. Мы не бачым іх у дзейнасці — яны вельмі статычныя. Малазёмаў больш паказаны ў дачыненні да Лівідора, да Гашы. Што-ж дачыняцца Мартына Бараня, то аб ім, аб яго дзейнасці, аб яго смеяльным жыцці, аб яго адносінх да калгаснікаў мы, апроч таго, што ён разам з Малазёмавым «стануў і абмярковаў планы», нічога больш не даведваемся.

Зразумела, што пасля ўсяго гэтага для чытача зусім нечаканым і незразумелым з'яўляецца раптоўны выхлід Бараня і Малазёмава на даклад у Маскву. Аўтар арганізуе ў канцы кніжкі сход калгаснікаў, каб хоць нейкім чынам паказаць усё-ж тыя здобіткі, якія з'явіліся ў выніку дзейнасці героёў рамана. Але нават і тут аўтар, верны сваёму няправільнаму метадзе змешчае галоўнае з другародным, звальвае ў ады і сто семіацкіх новых дамоў, адуованых у калгасе, і дзевяціпольны севазарот, і бульбу, і лён, і сорака сем квадратных цёткі Рыпіны, якім удзяляецца ў кароткіх іх эпізодах непамерная увага, уключаючы да баўтоўна, аб якіх непакоіцца гаспадарлівае цётка, а разам з ёю і аўтар.

* Друкуецца ў скорочаным выглядзе.

„ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА“

2 стар. 28 лютага 1948 г.

Вось гэтых «баўтоўна» — я гавару ў пераносным сэнсе — залішне ў рамана. Яны абцяжарваюць яго, зніжаюць яго ідэйную і мастацкую якасць, адводзяць увагу чытача ад асноўнага.

Некалькі слоў аб іншых вобразах рамана. Коўшык Трахім — жыццёвы вобраз. Такіх людзей мы часта сустракаем у жыцці. Але трэба сказаць, што ў трактоўцы гэтага вобраза А. Стаховічам часам ёсць элементы надуманасці, схематычнасці. Паводзіны героя не заўсёды мастацкі абгрунтаваны, у выніку чаго паасобна яго ўчынкі здаюцца штучнымі, прасталінейнымі, праміра залежнымі ад даволі прытуманага — у даным канкрэтным выпадку — сюжэтнага хода аўтара. Коўшык залішне праза «на свае грудзі, аздоблены мядзінай», залішне прыслухоўваецца да іх зводу, залішне любуецца ім.

Нават калі Коўшык сустракаецца са сваёй любімай дзівачкай Зосі, якая вырнулася з нямецкага палону, і тут аўтар спрабуе іграць на мядзінах: «і халодныя мядзіны заказвалі гарачую шчучку дзівачкі». Я прывёў усё гэтыя прыклады з коўшыкавымі мядзінамі для таго, каб сказаць, што савецкаму чалавеку, нашаму калгасніку не ўласціва такое выхваленне сваімі заслугамі, сваімі мядзінамі, што ўсё гэтыя эпізоды, якія сабраліся Коўшыкам газетных вырвак аб сваёй асабе, выглядаюць перапракранымі, мастацкі неабгрунтаванымі, штучнымі. Чытач не верыць гэтым надуманым калізіям, бо сам Коўшык — у гэтым заслуга аўтара — устае перад намі, як сіцілы, працоўны чалавек, савецкі патрыёт.

Можна гаварыць аб пэўнай спрэчнасці трактоўкі вобразаў Красана, Кліма і канфлікта паміж ім. І ўжо зусім нежыццёвымі, надуманым выглядае канфлікт, які выразае ў выніку паездкі Красана за аналізаванымі глінамі, канфлікт, наволак якога разгортваюцца асноўныя падзеі ў першай кніжцы рамана. Вырашэнню яго аўтар надае выключнае значэнне і па меры сіл і магчымасцяў, ператварае яго ледзь не ў трагедыю. «Разам з густым лістападаўскім туманам шпачунай гадзючка па Макоўшыч не папаўла надобная чутка». Ідзе пяты тыдзень, усё хвалююцца ад страшнай неадомасці: лавец ці ве давёз Красан гліну на аналіз? Ідзе спецыяльная гутарка аб гэтым у старэйшым калгасе, у сакратара партыйнай арганізацыі, ідзе фармёны дошкі Красана.

Красан, каб выратаваць сваё рэнэме, кідаецца шукаць атрымаць ім некалі квіток на здадзёную гліну. «Трагедыя» перастае ў «камедыю». Пружына шукае красанавы штаны, у якіх павінен быць гэты квіток. Аўтару не шкідзіць у даным выпадку напоіць пра славаце чаўскае ружжо, якое абавязкова павіна выстраляць. Красанавы штаны з квітком не страляюць. Яны, што называецца, далі асечку і павілі ў паветры, як непатрэбны зброя: канфлікт вырашыўся сам па сабе, вырашыўся малакванна прыездом інжынера, якому некалі Красан здаў гліну на аналіз.

Шэрым, нарысным нам здаюцца старонкі рамана, прысвечаныя паездцы Красана ў раён для вырашэння зямельнага канфлікта з шавейкай арцелью.

Надзвычай абедняны ў рамана вобразы жанчын. Больш глыбокі мастацкі паказ Мальвіны даў-бы магчымасць аўтару прызначыць і вобраз Мартына Бараня. Аб Мальвіне, якая, мяркуючы па рэліяках калгаснікаў, многа зрабіла для калгаса ў першыя часы пасля вайны, сказана надзвычай мала і скупа. Чытач вельмі спачувальна адносіцца да Зосі і Гашы. У вобразе Гашы мы сустракаем з элементам добрай савецкай рамантыкі. Сказа з вышываннем падаручка Сталіну — адна з лепшых у рамана. На гэтых старонках аўтар узнімаецца над бытапісаннем, уносіць у жыццё светлую чалавечую мэру.

Калі мы гаворым аб аб'ядненні вобразаў жанчын, мы маем на ўвазе не толькі пэўную абмежаванасць мастацкага паказу іх жыцця, іх працы, іх дзейнасці. Мы маем на ўвазе і аб'ядненне іх духоўнага свету. Яны жывуць, галоўным чынам, інтарэсамі сваёй сям'і, у лепшым выпадку — абмежаваным інтарэсамі з'яна, фермы. Іх хвалюць пераважна любючыя калізіі, прычым гэтыя калізіі часам у аўтара праміра раздута. Я маю на ўвазе вобраз Лівідора, вобраз да некаторага ступені спрэчны, вобраз, якому, на мою думку, пісьмэннік аддае залішне багата незаслужанай увагі.

Лівідора здрадзіла свайму мужу Малазёмаву, прычым гэтая здрада набыла асабліва характар, бо ў час вайны яна сыйшла з нямецкім паслагучом Кляшчэвічам. Такім чынам, гэтая здрада свайму мужу перастае ў нешта большае — у здраду свайму народу, свай Радзіме. Адым узаемаадносін паміж Лівідорай і Кляшчэвічам аўтар адводзіць п'яту частку сваёй кніжкі, не кажучы ўжо аб тым, што Лівідора дзейнічае, аб Лівідоры гаворыць, аб Лівідоры успамінаюць амаль што ў кожным раздзеле рамана. Гэтай самай Лівідорай заканчваецца апошняя старонка рамана: «Узбодзёраная на момант мігнанаўшай надзеі, Лівідора стаяла наперадзе натоўпу і шырока адкрытымі вачыма глядзела ўслед Міркіяну».

Ці не залішне вялікая роля нададзена аўтарам гэтай Лівідоры, якая засланне ад нас вобразы сумленнага калгасніц, сапраўдных савецкіх людзей, творцаў герайчнай савецкай рэвалюцыі?

Недахопам рамана з'яўляецца і ўхлеленне аўтара ад мастацкага і праўдлівага паказу перамагання цяжкасцяў у аднаўленчай калгаснага жыцця. Гэтае ўхлеленне прыводзіць да лакроўкі сучаснасці, да зніжэння ідэйна-выхаваўчай ролі мастацкага твора.

У мінулым годзе была апублікавана ў часопісе «Беларусь» апавесць М. Паслядовіча «Цёплае дыханне». Мы расшыраем гэтую апавесць, як стаючыю з'явай у развіцці беларускай мастацкай прозы, з'явай, да некаторага ступені знамянальнаю: упершыню беларускі пісьмэннік узяў за вырашэнне ў буйным творы новай, надзвычайна патрэбнай і актуальнай тэмы індустрыялізацыі нашай краіны.

Гэтую творчую ініцыятыву М. Паслядовіча вартэ пераняць і многім нашым празаікам, якія да гэтага часу топчацца ў вузкім коле абмежаванай старымі назіранымі і ўяўленнямі вясковай тэматыкі.

Як-жа справіўся М. Паслядовіч са сваімі высокароднымі задачамі? Аўтару ўдалося мастацкімі сродкамі давесці да свядомасці чытача тэма асабтасці будаўніцтва, якія надаюць яму усенародны характар, усенародную зацікаўленасць. Чытача прыемна радуе і атмосфера маральнай чыстасці ў рабочым калгасе, ва ўзаеадносінх і дачыненнях паміж сабой маладымі рабочымі і работніцамі, у паказе іх таварыскай салідарнасці, таварыскай тапароў адзін другому, у раскрыцці іх працоўнага энтузіязма.

Аўтару, аднак, не ўдалося разгарнуць шырока паказ усёх працэсаў будаўніцтва, пранікнуць у сапраўдныя глыбіні жыцця шматтысячнага калгаснага работнікаў, адлюстраваць характэрную спецыфіку будаўніцтва, імяна аўтамабільнага заводу, а не якога-небудзь іншага.

У апавесці не раскрыты як след вобразы пачаткова будаўніцтва, старога інжынера, былога партызана Кораба, Мяркучы на ўспамінах Шайбака аб днях партызанскай барацьбы, Кораб быў энергічным валавым камандзірам, рухавым чалавекам. Сам аўтар у сваім публіцыстычным адступленні, прысвечаным асабтасці росту нашай краіны, развіццю і станаўленню савецкіх людзей, гаворыць аб Корабу, як аб чалавеку не малых прыродных здольнасцяў. Мы не бачым усё гэтых асабтасцяў у паводзінах, у дзейнасці Кораба.

Схематычна амежаны вобразы інжынера Хадароўскага, прапрабаў Шайбака, Зарудзькі. Аўтар не выкрывае няправільных разуменняў Шайбаком ролі арганічнай узаемазвязі тэорыі і вопыту.

Надуманым, нежыццёвым вобраз Петрыка Навіцкага, якога аўтар увёў у апавесць, як вобраз традыцыяны.

У выніку таго, што аўтар не пранікае глыбока ва ўнутраны свет сваіх героёў, іх учынкі застаюцца часам мастацкі не абгрунтаванымі. Непераканаўчым выглядае перахвалванне сямейнага аднавіскаўна Колі Голуба, які прынёс на будаўніцтва драбналітніцкай зычкі і нават у пачатку свае работы займаўся драбнымі крадзяжамі на вытворчасці.

Непраўдападобнымі і надуманымі з'яўляюцца намаляваныя аўтарам узаемаадносін паміж Сямёнам Біроўкай і Марынай Навіцкай. Сямён разважае аб сваёй ледзь не сацыяльнай няроўнасці з Марынай, як дачкой генерала. Тут аўтар зусім збытаў дачку савецкага генерала з уяўленнем старога дарэвалюцыйнага генеральскага «дзецішча».

Сама сюжэтная лінія развіцця блізка ўзаемаадносін паміж Сямёнам і Марынай, якіх мы бачым у канцы апавесці глыбока захаваным адзін у другога, вельмі няроўна, абрыстата, перапракраная.

Але пры ўсім гэтым сур'ёзным і істотным недахопам апавесць прыцягвае з інтарэсам і прынясе свайму чытачу пэўную карысць.

У канцы мінулага года ў часопісе «Полымя» апублікавана апавесць У. Краўчанкі «Рыгор Шайба».

Прад'яўляе тут да таварыша Краўчанкі якія-небудзь асабтасці патрабаванні ў сэнсе ўдзелу ў творы аўтарскага вымысла, творчай фантазіі даволі цяжкавата, ды і проста немагчыма. Але мы маем права прад'яўляць да аўтара патрабаванні другога парадку. Ён меў усё магчымасці так выкарыстаць, так размысціць і апрацаваць багаты фактычны матэрыял, што ўся апавесць набыла-б больш стройны выгляд. Справа ў тым, што цікавыя і пачувальныя факты не знайшлі ў аўтара належнага мастацкага абгрунтавання.

Аўтар часам надзвычай падрабязна, скрупулёзна апісвае які-небудзь другародны факт, невядучую дэталю, і ў той-жа час кідае пару-другую скупых слоў аб такіх фактах і падзеях, якія варты не толькі цэлых старонак, але нават і цэлых раздзелаў у апавесці. Прывяду такі прыклад: штаб партызанскага злучэння навіжыўся зрабці буйную дыверсію — уварваць чыгуначны мост на разе Піцэ. Задуманая апарыцца, як бачым, надзвычай важная і сур'ёзная і па сваіх маштабах, і па свайму стратэгічнаму значэнню, па сваіх выніках і

ўрэнне, — па багачцю сяміх падзей, учынкаў, псіхалагічных перажыванняў і г. д. Як-жа паставіў аўтар да гэтых падзей, які апісаў іх на старонках апавесці? Ён напісаў: «Бой за мост цягнуўся каля трох гадзін і завяршыўся поўным разгромам гарнізона аховы. Падрыўнікі рванулі саміх адказных сярэдні бык, і жалезныя фермы маста парваным на кавалкі касцяком зваліліся ў ваду».

І ўсё...

Аўтар адлісаўся чатырма радкамі халодных, шэрых аб'явакых слоў, у якіх намы месца ні чалавечаму пачуццю, ні трапінаму назіранню, ні арыгнальнай думцы.

Ус. Краўчанка залішне прыквоўзе сьбе да факта, слепа ідзе за ім і застаецца ў яго палоне, у палоне самай звычайнай фатэграфіі.

З другіх, буйнейшых паводле памераў празаічных твораў, апублікаваных у мінулым годзе, трэба адзначыць апавесць Алеяны Васіліевіч «У прасторах жыцця». Гэта першы твор маладой і беспспрэчна здольнай пісьменніцы. Твор можна папракнуць у некаторай кніжнасці мовы, у наяўнасці літаратурных трафарэтаў і ў іншых недакладнасцях. Але ёсць у гэтай апавесці такія якасці, якія гавораць аб безумоўных здольнасцях аўтара.

Прыязна была сустрэта нашай грамадска-літэратурнай і другога маладога пісьменніка — Т. Хадкевіча «Братэрства». Гэта таксама першая апавесць аўтара, у ёй расказваецца аб жыцці і змаганні савецкіх людзей, якія трапілі ў нямецкі палон, на фашысцкую катаргу. Больш падрабязна спынаюцца на другой апавесці аўтара — «Вяснянка», толькі што ім закончана і перададзенай часопісе «Полымя».

Па зместу яна крыху нагадвае раман А. Стаховіча «Пад мірным небам». Тут таксама ёсць франтавікі, якія вярнуліся з вайны ў родныя калгасы. Тут таксама адбываецца аднаўленне калгаснай гаспадаркі, рост калгаса на новай пашыранай аснове. Але ёсць паміж гэтымі творами і істотная розніца. Калі асноўная тэма ў рамана Стаховіча займаюць франтавікі-комуністы, то аналагічныя вобразы ў Хадкевіча выписаны не зусім выразна і займаюць у апавесці другароднае месца. Галоўнае месца ў апавесці Хадкевіча займаюць жаночыя вобразы, у прыватнасці, вобразы двух звычайных — Васіліны і Аксені. Паміж ім адбываецца сацыялістычнае спаборніцтва за павышэнне ўраджаю. Аўтару ўдалося стварыць цікавы і арыгнальна вобраз Васіліны, якая ўсё захопленна радасцю стваральнай працы, жыве яе асялодова, глыбокай задаволенасцю ад працы, марыць аб лепшай будучыні, імкнецца да вучобы. Запамінаецца і вобраз Аксені. Стымулаў знамянаецца ў яе некалькі ішчы: яна спаборнічае, выходзячы з абмежаваных асабтасцяў, каб падтрымаць свой уласны аўтарытэт. У яе адносіліх да Васіліны адчуваецца часам і неспрыяньне, і пэўная зайздрысць, а часам і рэўнасць.

Аўтару, на нашу думку, не шкідзіць падумаць аб мэтазгоднасці ўзнісення ў паказ сацыялістычнага спаборніцтва падобных нотак няспрыяньня, зайздрысці, рэўнасці. Гэта не толькі зніжае, але і скажае характар сацыялістычнага спаборніцтва.

У апавесці выведзены вобраз дэмабілізаванага франтавіка, інваліда Іліі Гарманя. Адназначна Іліі зацікаўся. Ён стаіць па-за жывіццём і працай калгаса, захваліўся больш баянам. Гэта прыводзіць яго да рэзкіх сутыкненняў з Васілінай, якую ён шчыра кахае. Але Васіліне не падабаецца яго жыццё, пры ёрчым выглядку яна напамінае яму аб тым, што ён зседзеўся ў маці на шы, Іліі ўключаецца ў актыўную працу ў калгасе. Змываюцца адносіны да яго каханай дзівачкі.

У канцы апавесці між ім устанавіваюцца цёплыя, таварыска адносінны. Хаця Васіліна адцягвае на вучобу, Ілію не пакідае пачуццё поўнакроеўнага чалавечэга шчыра. Трактоўка вобраза Іліі патрабуе ад аўтара некаторых выправак і дапрацовак. Трэба ачысціць гэты вобраз ад шмат чаго лішняга, непатрэбнага, ад невыразных і нудных часам апісанняў, частых змен настрою, розых «перажыванняў», ад якіх патыхае звычайна інтэлігенткай рэфлексіяй. Аўтар перагэраў апавесць безліччю персанажам. Нядзёва, што чытачу ніколі не напоімі іх, бо ў самага аўтара нехапае на іх дакладных характэрнасці.

У канцы мінулага года апублікаваны ў часопісе «Полымя» пачатак апавесці І. Шамякіна «Глыбокая пльня». Апублікаваная частка ўрадавала нас, бо дала ўсе падставы спадзявання, што беларуская літаратура ўзабгаціцца новым, арыгнальным твораў, першым буйным творам аб партызанскай барацьбе беларускага народа. Першая частка апавесці сведчыць аб росце майстэрства маладога пісьменніка, як: ўжо не ўпершыню выступае ў беларускай літаратуры і апублікаваў рад сваіх апавяданняў. Сярод іх былі творы зрыўні на свайму ўзроўню, па сваёй манеры пісьма. Тут і апавяданне «На знаёмых шляхах», якое нагадвае хутчэй нарыс, з некаторымі элементамі лакроўкі нашай рэвалюцыі, слабае апавяданне «Бацька», надуманае, схематычнае апавяданне «Першы камандзір», лёгкадумнае апавяданне «Жыццё», матэрыялу якога ханіла-б на добрую апавесць. І сярод гэтых слабых твораў такія беспспрэчныя ўдачы, як апавесць «Помста», якая апавяданне «У снежнай пустыні», напісаная, праўда, яшчэ ў сораку шостым годзе.

Вось чаму з'яўленне першай часткі апавесці «Глыбокая пльня», які новага ўдалага твора пісьменніка, была так прыхільна сустрэта нашай грамадскаю і кожным з пісьмэннікаў. У гэтым творы мы бачым рост пісьменніка, бачым, як выкрystalізоўваецца яго ўласны арыгнальна тэма.

Вось чаму з'яўленне першай часткі апавесці «Глыбокая пльня», які новага ўдалага твора пісьменніка, была так прыхільна сустрэта нашай грамадскаю і кожным з пісьмэннікаў. У гэтым творы мы бачым рост пісьменніка, бачым, як выкрystalізоўваецца яго ўласны арыгнальна тэма.

Вось чаму з'яўленне першай часткі апавесці «Глыбокая пльня», які новага ўдалага твора пісьменніка, была так прыхільна сустрэта нашай грамадскаю і кожным з пісьмэннікаў. У гэтым творы мы бачым рост пісьменніка, бачым, як выкрystalізоўваецца яго ўласны арыгнальна тэма.

Спынаюся на некалькіх апавяданнях аднаго з асноўных беларускіх дзіцячых пісьмен-

нікаў — А. Якімовіча. У мінулым годзе ў часопісе «Бярозка» надрукаваны чатыры яго апавяданні — «Скарагата сельсавета», «Васількі», «У дарозе» і «Сябры». На мою думку, лепшыя з іх — два першыя, асабліва «Скарагата сельсавета». У гэтым апавяданні дадзена праўдліва і мастацка зарысаваная частка падзеі ў вёсцы напярэдадні Кастрычніцкіх дзён. Аўтар стварыў змястоўны і арыгнальны вобраз сялянскага падлетка, праўда і хвалюча перадаў яго прыгоды, перажыванні, яго высокую свядомасць. Другое апавяданне «Васількі» крыху зніжана аўтарскай «маралізаванасцю» і некаторымі прыкрасімі недакладнасці.

У апавяданні «У дарозе» аўтар захашуеся залішняй, яўна надуманай «герайзацыяй» сваіх дзіцячых героёў.

Апавяданне «Сябры» — слабае, перапракрананае. Тут паказаны два хлапчучы дзедзькі Міша і Юзік. Адзін любіць колені, другою падаюцца трактары. «Чый конь лепшы?» — вась «спрабам», якая хвалюе дружбаю ў іх спрачках.

Вялікая работа праведзена Я. Мзурам па складанню кніжкі апавяданняў і успамінаў сямі дзедзькі аб Айчынай вайне, аб нямецкай акупацыі і фашысцкай катарзе. Паасобна ўрыўкі з гэтай кніжкі друкаваліся ў часопісе «Полымя». Кніга гэтая будзе вельмі значнай цікавасцю, як арыгнальна думкаваты твор, не пазаўлены і мастацкіх вартасцяў.

Многія нашы пісьмэннікі-празаікі працуюць над новымі буйнымі творами. Я. Брыль піша раман «Граніца», І. Грамовіч — апавесць аб вясковай інтэлігенцы. Над новымі раманами і апавесцямі працуюць І. Гурскі, М. Лобан і малады празаік М. Ткачоў.

Мы назіраем сапраўдны рост мастацкай прозы, сапраўдны пералом у творчасці беларускіх празаікаў, хаця яшчэ вельмі адстае якасць, ідэйная і мастацкая спеласць празаічных твораў. Патрэбна адзначыць, што не ўсё добра ў нашых празаіках з мовы. Часам гэтая мова нагадвае шэрыя, сухія і нудныя працоколы.

Другі недахоп, уласцівы большасці нашых аўтараў, — яго ідэйнага парадку. Ён выяўляецца ў інтэлектуальным зводненні, зніжэнні ўзроўню культурных запатрабаванняў і інтарэсаў асноўных героёў, перадавых людзей. Адбываюцца велізарныя падзеі ўнутры савецкай краіны і па-за межамі яе, і ўсё гэта не знаходзіць ніякага адлюстравання на старонках нават былых буйных па намерам апавесці і раманаў. Інтэрэсы героёў «калгасных апавесці» не выходзяць за межы калгаса.

А нашым празаікам трэба заўсёды памятаць аб тым, што толькі тады іх творы будуць мець сур'ёзнае выхавальнае значэнне, дапамагаць нашай партыі ў камуністычным выхаванні народа, калі яны будуць напісаны на ўсеабаўняльным разуменні здольнасцяў, калі яны будуць стаяць на ўзроўні сучасных ведаў.

Мы з'яўляемся сведкамі вялікіх перамог камунізму не толькі ў савецкай краіне, але і ва ўсім свеце. Ідэі камунізму асвятляюць і нахільваюць гіганцкую барацьбу лепшых сіл перадавога чалавечтва супроць цёмных сіл усветнай ракацыі. Ідэямі камунізма ўзрошчаны ўсе гістарычныя перамогі савецкага народа. «Усе дарогі вядуць да камунізму», — гаварыў таварыш Молатаў.

Апошняя пастава ЦК ВКП(б) аб оперы «Вялікая дружба» Муралдзі ўказвае адзіна правільны шлях далейшага развіцця савецкай музычнай культуры. Гэтая пастава мае непарэальнае дачыненне і да нас, работнікаў літаратуры. Яна і нас мабілізуе на барацьбу супроць бездзейнасці, апалітычнасці, супроць фармалістычных выкрутасаў у творчасці, на барацьбу за сапраўдную народнасць і партыйнасць літаратуры. Народнасць і партыйнасць літаратуры, як мы ведаем, сталі сінонімамі.

Ці старылі мы такія раманы і апавесці, у якіх была-б паказана ва ўсёй велічыні кіруючая роля партыі Леніна — Сталіна ў жыцці беларускага народа, у стварэнні яго савецкай дзяржаўнасці, у яго герайчнай працы, у яго мужным змаганні з фашысцкімі захопнікамі, у яго незлочных поспехах пры аднаўленні разбуранай ворагам гаспадаркі?

На вялікі жаль, такіх твораў мы яшчэ не маем.

Ці далі мы свайму народу такія творы, у якіх паказалі-б герайчны шлях савецкіх людзей за трыццаць год існавання савецкай улады, творы, у якіх быў-бы паказаны шудоўны рост беларускага народа за гэты час, паказаны тыя вялікія змены, што адбыліся пад уплывам ідэй Леніна — Сталіна не толькі ў матэрыяльным дабрабыце народа

БЕЛАРУСКАЯ СОВЕЦКАЯ ПАЭЗІЯ ЗА 1947 ГОД

Даклад Аркадзя КУЛЯШОВА на рэспубліканскім сходзе пісьменнікаў*

У паэтычных творах, што напісаны ці выйшлі ў друку ў 1947 г., закрануты праблемы, якія хваляюць савецкі народ, фармуюць пытанні яго пасляваеннага жыцця. Можна смела сказаць, што задачай нашай паэзіі, нашых паэтаў і пісьменнікаў было і будзе надаць аднае служэньне ідэям камунізму. Беларускай савецкай паэзіі пазаволялася нацыянальнай асаблівасцю. Тэма савецкага патрыятызма стала асноўнай яе тэмай. Мы з гонарам можам адзначыць той факт, што да 30-годдзя Вялікага Кастрычніка наша паэзія прыйшла з вялікімі іспіхамі — лепшымі нашымі паэты і іх творчы чытачоў не толькі беларускім чытачом, яны выйшлі на усесаюзную арэну. Каб засведчыць гэты факт, не патрэбна прыводзіць багата доказаў. Адным з такіх доказаў з'яўляецца тое, што ў мінулым 1947 годзе яшчэ аднаму з нашых паэтаў — Пятруся Броўку — надана высокая званне лаўрэата Сталінскай прэміі. Яркім сведчаннем гэтай факту будзе і тое, што ў мінулым годзе ў перакладзе на рускую і іншыя мовы народаў Савецкага Саюза шырока друкаваліся ў газетах, часопісах і асобнымі кніжачкамі творы нашых паэтаў: Якуба Коласа, Пятруся Броўкі, Максіма Танка, Пямена Панчанкі, Аляксея Зарыцкага, Кастуся Кірэнькі, Анатоля Вялюгіна, Васіля Віткі да і інш. У перакладзе Аляксандра Пракоф'ева ў часопісе «Звязда» надрукавана пэма А. Бялявіча «Сям'я» і будзе друкавацца новая яго пэма «Суседзі». Выходзіць з друку ў перакладзе на украінскую мову «Анталогія беларускай савецкай паэзіі». Такія-ж анталогіі выдаюцца і ў Ленінградзе ў перакладах на рускую мову. Падрыхтоўваюцца да друку вялікая анталогія беларускай паэзіі, якая павінна выйсці ў Маскве ў Дзяржаўным выдавецтве. Усе гэтыя сведчаныя высокім ідэйным і мастацкім узроўнем творы беларускай савецкай паэзіі. Трэба адзначыць, што зацікаўленасць беларускай савецкай паэзіі асабліва хутка пачала расці ў гады Айчынай вайны. Яна тлумачыцца тым вялікім размахам партызанскай вайны, якая ахапіла тэрыторыю акупаванай тады ворагам Савецкай Беларусі. Зацікаўленасць гэта тлумачыцца і тым, што творы лепшых нашых пісьменнікаў былі прасякнуты грамадскімі матывамі, матывамі актыўнай вострай барацьбы з ворагам, барацьбы, якая вялася супроць фашызму. Савецкая Беларусь была адным з вострых вузлавых пунктаў гэтай барацьбы. Да барацьбы беларускага народа, якую кірвала камуністычная партыя, была прыкавана ўвага ўсяго прарэвалюцыйнага чалавечтва. Вялікай была і адказнасць паэтаў перад народам-барацьбітом, і гэтую адказнасць нашы лепшыя паэты вытрымалі з гонарам. У часе Айчынай вайны ім былі напісаны творы высокай ідэічнай, прасякнуты вострым пачуццём савецкага патрыятызма, верай у перамогу над ворагам. Грамадскія матывы былі галоўнымі ў нашай паэзіі праз усе часы яе развіцця, і асабліва моцна правільна яны ў часе Айчынай вайны. Можна не сумнявацца ў тым, што яны і надалей будуць вырашаць развіццё беларускай савецкай паэзіі. У гэтым нас упэўняе тое, што ў пасляваенны час беларускія савецкія паэты захоўваюць і развіваюць далей у сваіх творах грамадскія матывы, уздымаючы думы протых савецкіх людзей, іх творчы гераізм у працы, іх працоўны будні да вяршых паэзіі.

Трэба адзначыць работу паэта Максіма Танка над вялікай кнігай вершаў. За апошнія два-тры гады паэтам напісана больш дзесяці тысяч радкоў вершаў, якія ён аб'яднаў у кнігу пад агульнай назвай «Каб ведалі». Асобныя вершы, якія змяшчаліся ў перыядычным друку, гаворыць нам аб тэматычнай шырыні кнігі. У шмат якіх вершах паэт кранае тэмы пасляваеннай адбудовы і свежа, па-свойму іх вырашае. Радасна адзначаць, што пасляваеннае жыццё Савецкай Беларусі знаходзіць сваё паўнакроўнае гучанне ў вершах аднаго з лепшых нашых паэтаў, якім з'яўляецца Максім Танк. Радуе тое, што паэт у сваіх вершах знаходзіць протыя працуючыя словы для паэтычнай калгаснай працы.

Не прайшло таксама міма паэтычнай увагі грамадабудніцтва калі Мінскага аўтамабільнага завода, якое разам з будаўніцтвам другога гіданта пасляваеннай пяцігодкі — трактарнага завода — карэным чынам зменіць эканоміку Савецкай Беларусі.

Паэзія М. Танка забігае наперад, аперэджаючы час, марыць аб тым дні, калі з брані Мінскага аўтамабільнага павягуць у прасторы ніў шматтонныя грузавікі, каб аднаўляць зямлю для ішчасна працоўных людзей. Новыя вершы М. Танка даюць нам падставу гаварыць аб творчых уладчаннях паэта. Побач з удачамі, у кнізе «Каб ведалі» будуць, пэна, і вершы, якія можна назваць пошукамі. Аднак, не будзем забігаць наперад. Кніга выйшла з друку ў гэтым годзе, і тады аб ёй можна будзе класіфікаваць больш поўнае ўражанне.

Перачытаючы параскіданыя ў часопісах і газетах вершы нашых паэтаў за 1947 г., яскрава ўзбавіжаш, што паэты накіроўвалі сваю увагу не на дробныя, вузкая асаблівасці перажыванняў, уласцівых эстэтам. Увага нашых паэтаў скіравана была на тое, каб сваімі творамі дапамагчы народу ў яго працы па аднаўленню гаспадаркі. Так, Пятруся Броўка ў вершах «Добры дзень, хлопчы», «Апошняя зямлянка», «Каваль» — уласціва будаўніцтва новых сёл, аднаўленне калгасаў, выхад калгаснікаў з зямлянак, а ў вершы «Скарб» славяць працу па асушчых балот.

У вершы «Архітэктар» паэт ставіць тэму аднаўлення разбуранага вайною роднага горада. Гэтай-жа тэме прысвячаюць вершы Кастуся Кірэнькі — «Ля вытні» і «Булабы», Аляксея Зарыцкі — «Лебедзі» і «Карабель», Максім Лужанін — «Грузавік». Малады паэт Мікола Лужанін напісаў вершы аб аднаўленні Данаоса. Будаўніцтва ў Беларусі трактарнага і аўтамабільнага заводаў не прайшоў па-за увагу паэтаў. Акрамя «Дружбы» Максіма Танка, на гэту тэму напісаны вершы «Зубр — на радзятар» Пямена Панчанкі, «Браты» Васіля Матэвушова, вершы Васіля Віткі, цыкл вершаў маладых паэтаў, якія ішчуць на рускай мове — Дзмітрыя Кавалёва і ўл. Варно, дадзена ў друк пэма «Лі Агніцвет, Траціццягоддзе Вялікага Кастрычніка» прысвечана пэма Пяліпа Пестрака «Сын Кастрычніка», вершы Пятро Глебкі «Слава Кастрычніка», Пятруся Броўкі — «Песня дружом», Кастуся Кірэнькі — «Аднагодок Кастрычніка», Анатоля Вялюгіна — «Кастрычніцкі сцяг» і інш. Славу камуністычнай партыі, любоў да геніяльных правадзроў Леніна і Сталіна выказвае Пятруся Броўка ў «Вершах пра Леніна», Аляксея Зарыцкі — у пэме «Дума пра спароўства і Радзіму», Міхася Калачыцкі — у вершы «Сталін», Рыгор Няхай — у вершы «Помнік Леніну».

Вось далёка не поўны пералік твораў, прысвечаных важнейшым вырашалым тэмам савецкай паэзіі ў гады будаўніцтва. Аднак, тое, што гэтыя тэмы ўзяты нашымі паэты, яшчэ не значыць, што вырашаны гэтыя тэмы знаходзіцца на ўзроўні, які можна назваць задавальнічым. Важнейшым пытаннем, узятым нашымі паэты, часта вырашаюцца ў творах павярхоўна, без мастацкага пранікнення ў глыбіню з'яў. Мы яшчэ не можам, на жаль, павялічыць значнасць паэтычнымі творамі аб пасляваенным будаўніцтве савецкай гаспадаркі. У 1947 годзе з'явілася ў друку толькі адна пэма, якая паказвае нам жыццё калгаснага чалавечтва. Гэта пэма «Суседзі» Антоны Бялявіча. Яна радуе нас перш за ўсё сваёю тэмай, асобнымі ўдалымі малюнкамі калектыўнай працы, паказаным ў ёй, тэм, што пранізана яна пачуццём савецкага патрыятызма, гордасцю за чалавечы ішчасце, знойдзенае працоўным селянінам у калгасе.

Пераважна большасць кніг, якія выйшлі з друку ў мінулым годзе, складаюцца з твораў, напісаных у розныя гады. Многія з кніг, напрыклад такія, як «Выбранае» Валіяціна Таўлая, «Ад шырага сэрца» Міколы Засіма, з'яўляюцца па сутнасці зборам усяго напісанага паэтам да 1947 года. Вось чаму, разглядаючы кніжкі нашых дзён. Гэта пэма «Суседзі» Антоны Бялявіча. Яна радуе нас перш за ўсё сваёю тэмай, асобнымі ўдалымі малюнкамі калектыўнай працы, паказаным ў ёй, тэм, што пранізана яна пачуццём савецкага патрыятызма, гордасцю за чалавечы ішчасце, знойдзенае працоўным селянінам у калгасе.

Тэма твора — уздыманне беларускага народа ў аднай савецкай дзяржаве. «Рыбакова хата» — гэта надзвычай яркі і поўны малюнак жыцця працоўных былой Заходняй Беларусі.

Мары дадатных персанажаў пэмы знаходзіцца ўвесь час у вялікім Савецкім Саюзе, дзе працоўныя не ведаюць эксплуатацыі і стараюцца ішчасце працаю сваіх рук. Гэтая думка мастацка арганічна ўвядзена аўтарам і ў эпічную ткашную пэму, і праз лірычны адступленні. У імкненні да аб'яднання з Савецкай Беларуссю, у імкненні да савецкай улады з боку працоўных былой Заходняй Беларусі — асноўная ідэя твора, яго паветра, яго сонца.

У новай пэме «Рыбакова хата» народны паэт Якуб Колас узяў за аснову ідэйную і мастацкую вышнію. Побач з вобразамі працоўных сялян паэт у «Рыбакова хата» стварае вобраз рэвалюцыянера з сялян — Давыда Смычка, які пад уплывам камуністычных ідэй становіцца на актыўны шлях барацьбы з панамі. Хай гэта яшчэ не вобраз камуніста, але гэта ўжо рэальны мастацкі подступ да стварэння яго. І гэта не выпадкова ў творчасці Якуба Коласа, які даўно ўжо сэрцам адчуў сілу камуністычных ідэй, сувязь камуністаў з народам. Камуністы — абаронцы народа, яго патрэб, гэта сам народ. Да такой думкі прыходзіць аўтар у пэме «Рыбакова хата». У чым сіла і вапа камуністаў? — пытае паэт. І на пытанне дае такі выдатны на мастацкай сіле адказ, які з'яўляецца ідэйным вынікам усяго твора:

Пытае вецер у раслінах: — Чаму зма вас не змагла? — І кажуць тысячы былінкаў: — Мы ад зямельнага цяпла! — Пытае холад у крыніцы: — Чаму цябе я не спыніў? — Яму адказвае вадзіца: — З ямік струменіца мой разліў. Пытае бора старца-дуба: — Чаму цябе я не змагло? — І кажа дуб: — Я ўрос у зямлю, з зямлёю жыць у дружбе любя.

У сувязі з зямлёю, з працоўным народам сіла камуністаў, у народзе — іх апора. Такі адказ дае нам у гэтых радках Якуб Колас.

Вось перад намі другая кніжка, выдадзена ў 1947 годзе. Гэта невядомы зборнік выбранных вершаў і пэмаў паэтычнага тэм-жа годзе паэта Валіяціна Таўлая. Валіяцін Таўлаў было пятнаццаць год, калі панскія ўлады ўпершыню асудзілі яго і кінулі ў турму.

Вершы Таўлая чытаец, як агітаты лётнае змагання. Упершыню з вершаў паэта, надрукаваных у кнізе «Выбранае», мы дазнаемся аб духоўным абліччы яе аўтара. Пры жадзі Валіяцін Таўлаў трымаўся

вельмі сціпла і рэдка друкаваў свае вершы, назваў зборнік яго вершаў убацьку свет толькі пасля смерці паэта.

У Валіяціна Таўлая былі перадавыя, рэвалюцыйныя погляды на прызначэнне і ролю паэзіі.

Я сам — і пасядзець магу, А вершам — часу шкода: Шумець ім трэба на сцягу І калыхаць паходы, Глядзі ў ваўчок як дзень, так воч, — Не ўбачыш, чорт зірматы, Як я заўзята і даўно Пільную вершам крату.

Прызначэнне паэзіі Таўлая бачна ў актыўным яго ўдзеле ў барацьбе за вызваленне народа з лапшукоў і турмаў капіталізма. Вершам паэт пільнаў турэмныя краты, каб даць волю вызнам капіталу.

Асабліва увагі заслугоўвае надрукаваная ў зборніку невядомая пэма Таўлая пад назвай «Таварыш». Яна варта таго, каб на ёй смініцца больш падрабозна і нават кароценька пераказаць яе змест. Яна апавядае нам аб кароткім жыцці і заўчаснай смерці ў турме вязня фашызма — палыманага рэвалюцыянера. Гэты вязень трапіў у турму ў дні, калі ішла ў Іспанію крывавае барацьба з фашызмам. Вось чаму асабліва востра і балюча ён перажывае сваё зняволенне:

Проплявае чорная хмара, — Ен, здаецца-б, хмзру маліў, Каб ярун у астрог ударыў, Гэты камень з грузеў завіў. Сэрца рэвалюцыянера ірвецца на волю, за турэмныя краты, туды, адкуль далаце ў цесня турэмныя камеры «свежы подых іспанскіх вятроў».

Ах, Малага мая, Малага! Мой высокі, родны Мадрыд! Загадай Даларэ Ібаруры, Каб ні кроку болей назад! Я прыду, я паспею да штурму Інтэрнацыянальных брыгад.

Таварышу здаецца, што не сухоты і кашаль ішчуць яго грудзі, а што гэта на грудзі яго дзікай герою налёг мараканеш. Уначы, ужо неспрытомны, ён усклавае з ложка і доўга выступае ў сценку мовай Морэа пароль турэмным камуністычным сакратору. Ен проціць адказнага сакратара дазволу ішчаць у Іспанію, каб змагацца ў радах Інтэрнацыянальнай брыгады.

Вось змест і ідэя гэтай невядомай пэмы, якую я лічу адным з лепшых твораў, які мае давацца прачытаць у 1947 годзе. Валіяцін Таўлаў памёр рана, яго сілы падарвала барацьба з польскім і нямецкім фашызмам. Мяркуючы па творах, гэта быў пяснір, прасякнуты палыманай верай у светлую будучыню. Яго можна лічыць адным з лепшых савецкіх беларускіх паэтаў.

У 1947 годзе выйшла з друку яшчэ адна кніжка вершаў, якая, на жаль, да гэтага часу не знайшла ў нас ацэнкі, варты свайго значэння. Я маю на ўвазе кнігу вершаў Міколы Засіма «Ад шырага сэрца». Да гэтага часу ў літаратурных колах быццё не зусім правільная ацэнка Міколы Засіма, якая, бесспрэчна, прынямае яго вартасці.

Магчыма, што аб усім, што бачыў паэт вакол сябе, ён пісаў не столькі дзеля таго, каб вершамі пакінуць след у літаратуру, колькі дзеля таго, каб выказаць сваё хваляванне, сваё пачуццё. Але гэта яшчэ і надае яго вершам непасрэднасць сведкі, тую свежасць, якая і робіць яго творы значымі сёння і заўтра. Аднак, зусім відавочна, што для сваіх вершаў Мікола Засім не браў з'явы і здарэнні без усялякага адбору. Я прымаў тут верш Міколы Засіма «Сэрца», які, на маю думку, не павінен пакінуць і ценю сумнення ў майстэрстве паэта. Вось гэты невядомы памеру, але глыбокі па пачуццю і думцы верш:

Ці хто зрабіў ключы ад сэрца? Такі мудраць яшчэ не жыў. І носьці, будзе, да смерці, Што лёс сабраў і палажыў. Не скажа нават смерці лютай Пра скарбы тайнікоў сваіх, Таму — на ўсё надзеш пугі, Адно — няма на сэрцы іх.

Не выпадкова тое, што вершы Міколы Засіма так агонельны, як востры нож, бо ім, як зброй, абараняў паэт свае класавыя ігтары, проста і смела, напавал б'ючы ім ворагаў і ўздымаючы сяброў па зброі на змаганне. У гэтым іх сіла. І чым далей мы будзем адыходзіць ад тых дзён гераічнага змагання, якому служылі песні Засіма, тым яскравей і паўней будзе выступіць на іх не іржа чыста, а гарт сталі, які атрымаў яны ў агні гістарычных баў за камунізм. Сам паэт прызначэнне сваёй паэзіі разумее так:

Пісаць пра волю — гэта мала, Без чына слова — гэта горка, Трэ, каб адна рука дзяржала Піро, другая — востры нож. Нажом пары фашыста-звера, Пярком апісвай яго скокі! Такіх паэтаў трэ ішпер нам

Для нашых грозных, мужных дзён. Гэтыя вострыя, протыя, можа, крыху губаватыя, але праўдзівыя словы дарэгі нашай паэзіі, і стаць яны на такой вышні, якая і не сылася многім паэтычным эстэтам, людзям гучнага, адшліфаванага, добра зарэфманаванага, але, па сутнасці, пустога слова.

Апроч пералічаных паэтычных кніг, у 1947 годзе выйшлі з друку яшчэ кнігі вершаў Аляксея Зарыцкага — «Арліная крыніца», Кастуся Кірэнькі — «Пасля вальніцы», Анатоля Вялюгіна — «Салют у Мінску», Алеся Бачылы — «Шлях», Міколы Гамолкі — «Зварот ішчасця», Алеся Асташкіна — «Выпрабаванне», Пятро Прыходзькі — «Голас сэрца», Канстанціна Цітова — «Солдатскія строкі».

Грамадскія матывы з'яўляюцца асноўнымі ў творчасці ўсіх нашых паэтаў. Даволі прачытаць хая-б такіх рэчч Кастуся Кірэнькі, як вершы «Карабель», «Новы год», «Ля вытні», Аляксея Зарыцкага — «Вечны варты», «Як свята пачыналася ў Маскве», Анатоля Вялюгіна — «Балады аб уральскім танку», «Сталінградская лягенда», «Салют у Мінску», каб пераканацца ў тым, што і ў зборніках іншых нашых паэтаў гэтыя матывы савецкага народа, яго працы і барацьбы з'яўляюцца асноўнымі.

Аднак, на творах Таўлая і Засіма я палічыў неабходным смініцца падрабозна таму, што ў іх грамадскія матывы выяўлены больш яскрава і поўнакроўна.

Пастанова ЦК ВКП(б) «Аб оперы «Вялікая дружба» В. Мурадзэлі» накіравана на тое, каб заклікаць музыкантаў, і разам з ім і іншых работнікаў мастацтва развіваць у музыцы, у літаратуры, у паэзіі рэалістычны напрамак. «асноўна іакога з'яўляюцца, — як сказана ў пастанове, — прызначэнне вельмінай прарэспіцыйнай ролі класічнай спадчыны, у асаблівасці традыцый рускай музычнай школы, выкарістанне гэтай спадчыны і яе далейшае развіццё, спалучэнне ў музыцы высокай зместоўнасці з мастацкай дасканаласцю музычнай формы, праўдзівасці і рэалістычнасці музыкі, яе глыбокай арганічнай сувязі з народам і яго музычнай і песнянай творчасцю, высокае прафесіянальнае майстэрства пры адначасовай прастаце і даступнасці музычных твораў».

Падставы для высокай ацэнкі творчасці Таўлая і Засіма і з'яўляюцца, менавіта, яе глыбокая арганічная сувязь з народам, песеннасць, зместоўнасць, у асноўным высокае прафесіянальнае майстэрства пры прастаце і даступнасці.

Фармалістычны напрамак не знайшоў у нашай паэзіі сваіх прыхільнікаў, а тым больш паслядоўцаў. Дзі гэта і «рзу-мела, бо беларуская савецкая паэзія ўвесь час развівалася на класічных і лепшых сучасных узорах рускай паэзіі. Вытокі нашай паэзіі трэба шукаць у антыматэрыяльнай народнай творчасці. Таму лепшыя ўзоры беларускай савецкай паэзіі выдатна вылучаюцца сваёй прастацю, песеннасцю, майстэрствам, даступнасцю для шырокіх народных мас.

Але ці значыць гэта, што пастанова ЦК ВКП(б) «Аб оперы «Вялікая дружба» В. Мурадзэлі» непасрэдна нашай паэзіі не датычыцца, паколькі ў творах нашых паэтаў не мае пашырэння фармалістычны напрамак? Думець так — было-б не толькі няправільна, але нават шкодна. Па-першае, бесспрэчна тое, што ў асобных нашых пісьменнікаў, у асобных іх творах ёсць шкоднасць, фармалістычнасць уплывы. Іх, можа, не так шмат, іх, можа, не так дэка/заўважыць, але яны, відама, ёсць. Па-другое, пастанова ЦК ВКП(б) зклікае работнікаў музыкі, а значыць і работнікаў усяго мастацтва, пранікнуцца ўсёдакладным высокім запатрабаваннем, «якія прад'яўляе савецкі народ да музычнай творчасці, і адкінушы са свайго шляху ўсё, што паслабляе нашу музыку і перашкаджае яе развіццю, забеспечыць такі пад'ём творчай работы, які хутка рушыць наперад савецкую музычную культуру».

Такім чынам, пастанова ЦК ВКП(б) «Аб оперы «Вялікая дружба» В. Мурадзэлі» трэба разумець, як заклік адмятаць са шляху савецкага мастацтва ўсё, што аслабляе нашу музыку, паэзію, усё, што перашкаджае развіццю мастацтва.

А хіба ў нашай паэзіі ўсё ў парадку? Хіба няма ў ёй, апроч асобных шкодных уплываў фармалізма, яшчэ і ўсялякага роду іншых недахопаў, якія паслабляюць уздзеянне паэзіі на чытача і якія трэба рашуча адмеціць? Хіба няма ў нас такіх недахопаў, якія перашкаджаюць развіццю беларускай савецкай паэзіі? Такія недахопы ёсць, аб іх трэба гаварыць, ад іх трэба пазаўляцца.

Такіх недахопаў, па-мойму, можна лічыць тры: стылізаванне пад народную творчасць, літаратурчына, рэшткі фармалістычных уплываў. Усе гэтыя недахопы так цесна пераплятаюцца паміж сабой, што на практыцы іх цяжка быць адрозніць адзін ад другога.

Што да стылізацыі, дык сутнасць яе заключаецца ў тым, што паэты нашы, пішучы аб сучасным жыцці, укываюць часам зусім недарэчч такіх прыёмаў народнай творчасці, якія не перадаюць з'яў сучаснага нам жыцця, а нават, перашкаджаюць сваёй штучнасцю правільнаму асэнсаванню гэтага з'яў. Такія творы, якія правіла, холадна фэспрымаюцца чытачом, не кранаюць яго душы. І нават, больш таго, адбавіваюць у чытача хваоту неагуд да такога гатунку творчасці. Такі твор пачынаецца звычайна ў духу народнай песні:

Маці сына шукае, У ракіты пытае: — Адкажы мне хоць ты, маладая, Адкажы, бо спакою не маю: Што рабіць? Як пайшоў на вайну Сын, дык трыцеце лета

Ані слыху, ні весткі Няма, Ні прывета.

Фальш у гэтым вершы атрымоўваецца ад таго, што ўмоўны прыём народнае песні перанесены на канкрэтнае жыццё, што ўмоўным прыёмам аўтар верша хоча расказаць аб лёсе салдата Айчынай вайны, аб яго баях пад Львовам і Бярлінам, якія існуюць рэальна. Верш называецца «Маці сына шукае», належыць ён піру таленцітага маладога паэта Кастуся Кірэнькі. Хоць верш гэты і не характэрны для ўсяе творчасці паэта, але прыводжу я яго таму, што такая стылізацыя мае ў сабе небяспеку як для творчасці Кірэнькі, так і для творчасці многіх іншых нашых паэтаў, у тым ліку і паэтаў старэйшага пакалення. У нас вельмі ўжо шмат размаўляюць між сабою ў вершах жыўныя людзі з неадчуваемымі істотамі, якія не валодаюць чалавечай мовай. І гэта было-б яшчэ поўбяды, калі-б у апошні час не загаварылі між сабою чалавечай мовай істоты, якія не ведаюць гэтай мовы зусім, як, напрыклад, пчаліны вулей з грушай ў вершах Міколы Гамолкі. Падобныя размовы пачалі распаўсюджвацца амаль на ўсё творах нашых паэтаў. Прыём уздаскоўна пададае над усялякага рода ўдасканаленні з боку паэтаў: гаворыць жыўная істота з нежывой, дзе жыўная істота размаўляюць з адной нежывой, і наадварот. Адштурхоўваючыся ад такіх пошукаў, некаторыя паэты, у асобных вершах, губляючы пачуццё меры, ідуць яшчэ далей: яны пачынаюць хадзіць па дахах дамоў, па воблаках, з'яўляюцца па вясёлцы з нябёс на зямлю. Праўда, усё гэта робіцца ў сне, але, скажыце, каму патрэбны, каго могуць цікавіць апісанні такіх снуоў? Я не супроць апісання снуоў, не супроць і іншых паэтычных прыёмаў, у тым ліку і размоў чалавечы (вядомай рэч, умоўных) з нежывымі істотамі. Толькі гэтыя сны і размовы павінны быць ужкты дарэчы, як неабходны прыём, які вынікае з жыцця, які м-е пад сабой абсалютна рэальныя падставы. У нас-жа некаторыя паэты робяць гэта без усялякіх падстаў, захапіўшыся тым ці іншым прыёмам, спяваюць шумна, балбалаюць, не раўнуючы, як цецаркуі, глушаць самх сябе і не чуюць, што робіцца вакол іх у жывой рэчаіснасці.

Стылізатарства — вынік слабай сувязі з жыццём, няведанне жыўных спраў народа. Калі паэт будзе стаць бліжэй да жыцця, актыўна ўдзельнічаць у ім, ён знойдзе жыўна, з не мёртвай стылізатарскай сродкі, каб у творах перадаць подых рэальнага, а не выдуманнага ім дні падфарбаванага пад народны колер жыцця. Слабым веданнем жыцця тлумачыцца і другі недахоп, які выяўляецца ў асобных творах нашых пісьменнікаў, — літаратурчына. Нястача жыўных, свежых вобразаў, якія з'яўляюцца ў паэты, які вынік назірання за жыццём, падмяняюцца словамі, вобразамі, тэмамі, якія даюць быццё ў літаратуры. Такім парадкам з'яўляюцца з-пад пера паэтаў мёртванароджаныя творы, непатрэбныя чытачу. Да такіх вершаў я адношу верш «Крыніца» Анатоля Вялюгіна, які цалкам пабудаваны з трафарэтных слоў, вобразаў, параўнанняў.

Пад вайрой зялёнай — Лід муржоны, А крыніца б'ецца, Нёбы сэрца, Беларускае пахне зруб дубовы... Змешч сто... Ясна глянуць вочы.

Як бачым — ніводнага ўдалага, альбо нечаканага вобраза. Нельга-ж, на самай справе, лічыць удамым радок: «Беларускае пахне зруб дубовы», бо сэнс яго проста аякна ўвабці. Далей мы чытаем: Адышоўшы на край свету, — Верце! — Падарожны вернецца напіцца: Як вясно маладою персцень, Прагнула сэрца Ты, крыніца.

Чытач не разумее думкі паэта. Што гэта за крыніца? Для якой падарожнага яна прызначана? Аўтар задае пытанне: адкуль вынікае крыніца і куды яна імкнецца, і дае такі дзіўны адказ: Адкажу, сёбры, — Яна Купала! — Так крыніца нашая Завецца.

Калі аўтар хацеў паказаць нам вобраз Янкі Купала, то трэба сказаць, што гэта ён не дасягнуў. Вобраз Янкі Купала, савецкага паэта, трэба малюваць мовай вобразнай, зразумелай, дакладнай, такой мовай, якой пісаў аб нашым савецкім жыцці сам Янка Купала. А верш «Крыніца», на жаль, так і не ўздзеянне вышэй звычайнага літаратурнага штукарства.

Неперададзеная літаратурчына адчуваецца яшчэ і ў некаторых вершах больш старагошага па стажу паэта Максіма Лужаніна. Я маю на ўвазе яго верш «Васілёк». Пра васілёк было імалана напісана вершаў. Яшчэ Максім Багдановіч сцвярдзаву некалькі, што хоць васілёк і марная трава, хоць яны і замянаюць расці каласам, але яны павінны расці разам з жытам, бо яны сімвалізуюць сабою красу — мастацтва. Без мастацтва, без васілёку, — сцвярдзаву Багдановіч, — непатрэбны і самі каласы. Такая думка — нішто іншае, як ідэалістычны погляд на мастацтва. Але савецкі паэт Максім Лужанін, на жаль, не ўзняўся вышэй сцвярджанню Багдановіча. Вось як ішла Лужанін аб васілёках: Гавораць — марная трава, Мой васілёк! Я разумю, Цябе я з жыта вырываў, А з сэрца выпалаць не ўмею.

Справа ў тым, што Лужанін непрадумана паставіў у вершы праблему жыта і васілёку, якая пад яго прямом набывае трагічнае, невырашальнае гучанне: «цябе я з жыта вырываў, а з сэрца выпалаць не ўмею». Навошта-ж спатрэбілася паэту аб красе васілёку гаварыць абавязкова ў сувязі з жытам? Гаворыць ён гэта таму, што ў даленым выпадку пайшоў па траптанай, знаёмай сцежцы і апынуўся, такім чынам, у палоне літаратурчыны.

І, нарэш

ШЫРОКІЯ ПЕРСПЕКТЫВЫ

Спачатку некалькі слоў пра суседнюю галіну—выяўленчае мастацтва. Гэдоў трыццаць гадоў у Парыжы была выстаўка карцін новых мастакоў. Іон задавалі модныя супрэматысты, кубісты і іншыя гісты. «Перадавая» буржуазная пудыка глядзела на карціны і захаплялася: як арыгінальна! Як нова! Зусім не тое, што ўстарэлыя Рэмбранты ды Гюію. Пруда да яго нічога не рэзуме, але прызначае кожны баўся, каб яго не палічылі прафамам. Асабліва ўвагу звярнула на сябе карціна невядомага мастака з пэтычным назвай: «Сонца ўзыходзіць над Адрыятыкай». На ёй таксама нічога нельга было распазнаць, але крытыкі ў газетах пісалі, што гэта выдатны твор маладога мастака, які падае вялікія надзеі.

у параўнанні з «устарэлымі» класікамі, таксама нічога не пазнаюць, каб яе стварыў калі не асел хэвстом, то, скажам, налімола нэсам курыца, калі ён насыпаць на логіны лінек, ячменю. Асабліва жудаснае ўражанне робіць англійская музыка. Гэта — нейкае гаўканне. Гаўкаюць днём, гаўкаюць ноччу, а калі часам пачуецца чалавечая музыка, то гэта ці Чайкоўскі, ці Моцарт ці Грыг, ці іншыя класікі, якія даўно ўжо сталі агульнымі для ўсяго культурнага чалавецтва. Сучасных заходніх кампазітараў, мелодыі якіх нам запаміналіся-б, мы, радыявыя слухачы, не ведаем.

Але што нам да сучаснай заходняй музыкі? Лай гаўкаюць сабе, грываюць тое, што ўплыву іх досыць выразна адчуваецца і ў нас. Стварэцтва ўражанне, што нашы апрабраваныя кампазітары, як агню, баяцца, каб іхняя музыка хоць трохі не нагадала «старую» мелодычную, але зусім не баіцца, калі яны вельмі нагалою новаю заходнюю, какарацілічную. Калі справа ідзе аб нашых лавых пэнях ці нешматлікіх «лёгкіх» творах, то мы іх успрымаем і слухаем ахвотна. А як толькі дойдзе да «цяжкай» музыкі, то яна дэнічае на нас, як цяжкія артылерыя. Аўтары гэтай музыкі прыгантаюць нас сваім аўтарытэтам. Скажыце вы яшчэ не дараслі, вы ячго не разумееце—і мы павінны маўчаць, бо сапраўды не разумеем іхняй музыкі.

Так мы, радыяслухачы, да гэтага часу успрымалі і разумелі (ці не разумелі) музыку. І раптам 10 лютага радыё перадала нам самую радасную, смую глыбокую і зразумелую сімфонію — пастанову ЦК ВКП(б) — адрэау перад намі раскрыліся шырокія перспектывы. Цяпер ужо не будучы фармісты рабчы над намі доследы. Не эстэтыкі густ «выбраных» будзе цяпер задаваць тон у музыцы, а тым шырокія і глыбокія ўстаноўкі, што дадзены ў пастанову. Наўрад ці хто адавядзіцца сказаным цяпер, што мы «не дараслі». Не будзем мы больш саромецца таго, што нам падабаецца зразумелая, мілагучная музыка. Усе гарманічнае, што ёсць у нашых народаў, рушыць цяпер наперад і створыць сапраўдную музыку, вартую савецкага грамадства.

За апошнія годы ў нашым перыядычным друку з'явіліся пасобныя артыкулы, у якіх праас станаўлення і развіцця беларускага выяўленчага мастацтва разглядаўся як «адзіная плынь», пазбаўленая класавых супярэчнасцяў. Гэты антымарксісцкі погляд прыводзіў нашых даследчыкаў да нацыяналізму і нізкапаклонства перад замежным мастацтвам.

Гэта ўжо відавочны паклёп на выдатнага рускага мастака, які стварыў сваю мастацкую школу і сваімі творамі даў самастойнасць рускаму выяўленчага мастацтва.

Мы чакаем ад кампазітараў выдатных твораў

Пастанову ЦК ВКП(б) аб оперы «Вялікая дружба» В. Мурадзілі савецкае студэнтства ўспрыняла, як выяўленне сваіх асабных пачуццяў і жаданняў, як яркі выраз свядчэння клопату большавіцкай партыі аб задавальненні духоўных запатрабаванняў народа. Студэнты адзінадушна ўхваляюць гэтую Пастанову, таму што яна патрабуе ад савецкіх кампазітараў поўназначных, высокакасных твораў, вартых уважання народа.

радзілі, Шастаковіч і іншых, якім стварэнне ўсе неабходны ўмовы для напісання цудоўных высокамастацкіх музычных твораў, зразумелых народу, і якія займаліся фармілістычным штуркаствам.

цацца папракнуць П. Падкавырава і М. Аладава. Сімфонію П. Падкавырава, прысвечаную гераічнаму камсамолу, не раскрывае перад слухачом шматгранны вобраз савецкай моладзі, яе героіку, любові да Радзімы, творчы парывы. Музыка яе не запамінаецца, няма запамінальных ары і ў беларускіх операх. Мы прагна чакаем іх.

Побач з гэтым Ус выклічае з гісторыі беларускага мастацтва мастакоў, творчых дзейнасць якіх праходзіла ў Беларусі і якія стварылі карціны, партрэты і пейзажы, што адлюстроўваюць жыццё беларускага народа (напрыклад, «Кастусь Каліноўскі», «Янка Купала», «Якуб Колас» — Кругера, «Беларус у кажуху», пейзажы ваколіц Віцебска — Пэна, пейзажы Альпярэвіча). Можна спрачацца аб якасці іх твораў, але нельга адмаўляць таго, што старэйшы беларускі мастак Пэн прарабіў значную прцу ў справе выхавання беларускіх мастакоў, асабліва ў першыя гады заснавання Беларускай Савецкай Соцыялістычнай рэспублікі.

Ус упарта замоўчае ўплыв рускага мастацтва на беларускае. Вядома, што Рэпін каля 8-мі год жыў на Беларусі і ў сваёй перапісцы з Пэнам (архіў карціннай галерэі БССР) зрабіў шмат цікавых заўваг аб беларускім выяўленчым мастацтве і безумоўна ўплываў на творчасць нашых мастакоў, як уплываў на яе перасоўнікі. Але нельга гэтае слова аб гэтым мы не знойдзем у працах Уса.

Усе выступаўшыя адзначалі, што ў гісторыі беларускага выяўленчага мастацтва неабходна перш за ўсё падкрэсліць яго сувязь з рускім мастацтвам і ўплыв апошняга на развіццё выяўленчага мастацтва Беларусі. Пачатак свайго развіцця выяўленчае мастацтва бярэ ад народнага мастацтва, якое з'яўляецца той жыватворчай крыніцай, з якой пачынаецца кожнае мастацтва. Беларускае выяўленчае мастацтва пачало шырока развівацца толькі пасля Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, як нацыянальнае па форме і сацыялістычнае па змесце.

АДЗІНАДУШНАЕ АДАБРЭННЕ

У Саюзе савецкіх мастакоў БССР адбыўся сход, прысвечаны Пастанове ЦК ВКП(б) «Аб оперы «Вялікая дружба» В. Мурадзілі». Усе выступаўшыя гаварылі аб вялікім гістарычным значэнні Пастановы. На сходзе было адзначана, што Пастанова ЦК ВКП(б) аб музыцы прынясе вялікую карысць не толькі дзеячам музычнага, але і выяўленчага мастацтва.

ва ЦК ВКП(б) аб музыцы прынясе вялікую карысць не толькі дзеячам музычнага, але і выяўленчага мастацтва.

творы мастакоў, які і кампазітараў, павінны быць зразумелымі. А дзеля гэтага мастакам неабходна вывучаць жыццё герояў працы і іх дасягненні, прыроду роднай краіны. Савецкім мастакам неабходна прадаўжаць традыцыі вялікага рускага мастацтва.

Навіны ленінградскага мастацтва

У ленінградскім дзяржаўным музеі ў 1948 годзе будзе адкрыты выставкі, прысвечаныя творчасці А. Астроўскага і В. Вяліцкага, 50-годдзю Маскоўскага мастацкага акадэмічнага тэатра, 50-годдзю творчай і педагогічнай дзейнасці народнай артысткі РСФСР Ваганавы.

Трэці нумар альманаха рускай секцыі

Выйшаў з друку трэці нумар альманаха рускай секцыі Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі — «Советская Отчизна».

З апошняй пошты

«Нельга даставіць з-за сабакі»

«Беларусь» № 1

У нумары надрукаваны артыкулы: «Ленін вялікі наш шлях азярыў» Б. Зельдара, «Творы В. І. Леніна і І. В. Сталіна на беларускай мове» Д. Лебедзева, «Аб партыйнасці літаратуры» А. Эльмана, «Крытыка і самарытыка — закон развіцця нашага грамадства» І. Чымбурга.

Аляксей Зарыцкі спыніўся на недастатковай кампазіцыйнай стройнасці пэзмі, на трафарэтных, пазбаўленых пэтычнасці, асабных, яе частка. Максім Лужані ў сваім выступленні адзначыў, што Э. Агняцвет мала ведае вытворчы працэс і тэрм. налогію, якой у радзе месц няўдала карыстаецца.

Заводзіць у пераказе на рускую мову ў Маскве выйшаў зборнік апавяданняў Кузьмы Чорнага — «Вялікае сэрца».

НОВЫЯ КНІГІ

За апошні час у Дзяржаўным выдавецтве БССР выйшлі новыя кнігі. Сярод іх — зборнік вершаў Аляксея Зарыцкага «Арліны крыніцы», «Апавяданні» Міколы Лупякова, зборнік вершаў Кастуся Кірзенкі — «Лася наваліцы», апавяданні і нарысы лікі Брыля — «Нёманскія казкі», тэматычны зборнік апавяданняў Івана Мележа пра калгасную вёску пасляваеннага часу — «Гарачы жыццё», кніга апавяданняў Ільі Гурскага — «На родных гонях», зборнік вершаў Міколы Засіма — «Ад шчырага сэрца», выбраныя вершы і пэзмы Валянціна Таўлая.

Пастаноўкі Палескага аюласнога тэатра

У Палескім абласным драматычным тэатры імя Янкі Купалы з вялікім поспехам прайшла прэм'ера спектакля «Ягор Бульчэў і іншыя» М. Горкага. Новая работа — пастаноўка спектакля «Чырвоны гальштук» С. Міхалюка. Ставіць спектакль рэжысёр П. Беранзон, мастацкае афармленне П. Балабіна. У спектаклі ваяня ў асноўным тэатральная моладзь.

НОВАЯ БЕЛАРУСЬ СЛОЎНІКІ

Інстытут літаратуры і мовы Акадэміі навук БССР прыступіў да выдання новых беларускіх слоўнікаў. Званы ў друку аграфічны слоўнік. Рэдагуецца слоўнік руска-беларускай мовы. Група навуковых супрацоўнікаў працуе над стварэннем арыгінальнага беларуска-рускага слоўніка. Падрываюцца ўжо картатэка на 150 тысяч слоў. Слоўнік будзе складацца з 80 тысяч слоў. (БЕЛТА).